NOWINY NAUKOWE.

Uniwersytety, Akademije, towarzystwa naukowe.

Cesarskie wolne ekonomiczne towarzystwo, odprawiło dnia 13 listopada r. z. publiczne posiedzenie na obchód rocznicy swojego założenia. Prezydent rozpoczął posiedzenie odczytaniem 6go punktu ustaw towarzystwa, w którym przepisano obchodzić corok uroczyście, dzień 31 list., na pamiątkę, że w tym dniu, roku 1765, Cesarzowa Katarzyna II, podpisała reskrypt do członków towarzystwa, z wyrażeniem zezwolenia swego na jego zawiązanie. Poczém, na mocy tegoż punktu ustaw, członek i dożywotni sekretarz, rzeczywisty radca stanu, *Dżunkowski*, czytał trzy Naywyższe reskrypta, do członków towarzystwa, potwierdzające jego ustawy, z oświadczeniem Naywyższey opieki dla jego czynności: a) Cesarzowey Katarzyny II, 31 list. 1765 r. i b) wiekopomney sławy Cesarza Alexandra I, d. 13 kwiet. 1801 r. i 4 lut. 1824 r. Tenże dożywotni sekretarz rossyyski miał mowę, w którey przytoczywszy słowa pierwszego reskryptu, że *prace członków towarzystwa za Boską pomocą wynagrodzone zostaną im i potomkom ich własnemi pożytkami*, i wyświeciwszy, jak pracami swemi towarzystwo potrafiło ziścić przepowiedzenie słów wspomnionych, i jak w ciągu lat 60 bytu swojego, nie tylko się ku starości nie pochyla, ale owszem coraz czerstwieje w siłach, wyliczył też celnieysze zatrudnienia i postępy Towarzystwa, osobliwie po zatwierdzeniu nowych ustaw, jako to: w upowszechnieniu szczepienia ospy, w ulepszeniu składu modelów, w dziwném powiększeniu się liczby członków, w znakomitey przedaży książek, dotychczas przez nie wydanych, i t. d. Następnie, tenże sekretarz złożył i odczytał krótki opis działań towarzystwa w rozmaitych przedmiotach, a mianowicie: 1. Że Jego Cesarska Mość, ze względu na przyjętą przez towa-

rzystwo opieki nad przedsięwzięciem upowszechnienia szczepienia ospy w Rossyi, Naymiłościwiey jednorazowie darował ku pomnożeniu zbieranego na ten przedmiot od członków kapitału, 25,000 rubli, z których 13,000 r. rozesłano do różnych guberniy, reszta zaś przeznaczona jest, i obraca się na przygotowanie potrzebnych do szczepienia ospy instrumentów, jako też na druk instrukcyy, dla rozsyłania do komitetów wakcynowania po gubernijach, którym dotąd dostarczono około 70,000 instrumentów i do 45,000 instrukcyy, gotowych zaś do rozesłania jest już tak jednych, jak drugich przeszło 200,000. Z doniesień zaś komitetu, pożądane skutki w tey rzeczy są niewątpliwe: wszystkie bowiem stany zaczęły pomagać do rozszerzenia tego ochraniającego środka, a liczba szczepiących, pomiędzy włościanami, widocznie się pomnaża. W gubernii st. petersburskiey, podług doniesienia prezydującego w 5 oddziale rady towarzystwa, rzeczywistego radcy stanu Wincentego *Hołyńskiego*, który szczególniey w tey gubernii przyjął na siebie obowiązek około tego pieczy, okazuje się, że w przeciągu roku, przez rozesłanych w różne powiaty od towarzystwa, pomyślnie wakcynowano więcey 5,000 dzieciom, a wyuczono tey manipulacyi 190 osób. 2. Że na żądanie wielu członków, pragnących podnieść przemysł oyczysty, a szczególniey polepszenie chowu owiec, po skommunikowaniu się z ministrem skarbu, ustanowiono w towarzystwie oddzielny komitet chowu owiec. Komitet ten korzystał z przybycia tu jednego z naysznakomitszych właścicieli owczarni w Saxonii, P. *Szpeka*, a wysłuchawszy bardzo korzystnych i w pewnym względzie nowych jego postrzeżeń nad ulepszeniem naszych gatunków owiec, przez użycie saskich i hiszpańskich, postanowił przedsięwziąć skuteczne środki ku upowszechnieniu podanych przezeń uwag i utwierdzeniu praktycznych przepisów w różnych mieyscach Państwa; uwagi te P. *Szpeka*, są wydrukowane dla rozdawania w ję-

zyku rossyyskim, francuzkim i niemieckim. 3. Że członek tegoż towarzystwa, JW. Hrabini Zofija Włodzimierzówna Strogonowa, podała Radzie Towarzystwa opisanie założoney przez nią w Petersburgu szkoły: rolnictwa, wieyskiego gospodarstwa, rzemiosł i górniczych nauk; szkoła ta obiecuje wielkie i ważne skutki ku dobru prywatnych właścicieli ziemi i kopalni, a ztąd i pożytku dla całego Państwa. 4. Że Towarzystwo w przeciągu zeszłego roku zbogaciło swóy gabinet modelów i machin: *naprzód*, darowanym od Jego Cesarskiey Wysokości Wielkiego Xięcia Michała Pawłowicza, z liczby machin gospodarskich przywiezionych przez członka półkownika Lankry zza granicy, sławnym chemicznym apparatem Papina i kuchnią oszczędną; *powtóre* od ministeryum spraw wewnętrznych, z Naywyższego Jego Cesarskiey Mości rozkazu, do 50 różnych modelów nowo-wynalezionych machin i rolniczych narzędzi, a mianowicie warstatu tkackiego, wietrznego młynu, machiny do młócenia i trzepalni do lnu i pieńki; *potrzecie* od P. Prezydenta dwie, nayprostszego składu sochy, walec do wałkowania zasianey roli, sito do czyszczenia zboża, oraz mnóstwo modelów od innych członków. Przy takiem pomnożeniu gabinetu modelów, Towarzystwo uznało za rzecz konieczną powiększyć mieysce na skład tych pożytecznych przedmiotów, dla tego więc z przeznaczonych do najęcia pokojów, postanowiło przybrać drugą połowę głównego piątra domu, aby tak członkowie, jako i publiczność mogła należycie oglądać, rozważać i doświadczać wystawionych modelów i machin, a tém samém powiększać massę wiadomości i płodów oyczystych.

Potém zostały złożone i odczytywano po przeyrzeniu podług ustaw w oddziałach Rady Towarzystwa, przysłane odpowiedzi na *pierwsze* i *trzecie* zadanie, z ogłoszonych przez towarzystwo, do rozwiązania w r. 1822 (*). Na 1sze dwa rozwiązania

---

(*) Nie powtarzamy brzmienia tych zagadnień, gdyż w swo-

z godłami: 1) *Labor omnia vincit*, a 2) *der Verfasser* z zapieczętowanemi biletami, za niedostateczne zupełnie przez oddziały Rady Towarzystwa uznane; po zatwierdzeniu przez Radę postanowiono, bez ogłoszenia imion autorów, złożyć te pisma w archiwum. *Na 3cie zadanie:* Maciey Rudnicki członek Towarzystwa, rządca dóbr Radcy dworu Jana Markowa, leżących w gubernii witebskiey w powiecie niewelskim, doniosł, że w przeciągu lat 1822, 1823 i 1824 probował zasiewać jarkę i grykę, i przekonał się istotnie, że uprawa pierwszey daleko jest korzystnieyszą i lepiey się udaje od drugiey; na co też przyzwoite od mieyscowey zwierzchności złożył świadectwo. Po przeyrzeniu tey odpowiedzi w oddziałach Rady, doświadczenia autora uznano zadosyć czyniącemi zadaniu; towarzystwo zatém postanowiło nagrodę przeznaczoną medal 30 czer. zł. wartości, oddać wspomnionemu Rudnickiemu, a doświadczeń jego opisanie wydrukować w rocznikach towarzystwa (*). Zgromadzenie, zgadzając się z tém zdaniem, utwierdziło to postanowienie. A co się tycze wybrania nowych zadań, poleciło Radzie ułożyć je dla ogłoszenia wedle przyjętego porządku, wyjąwszy zadanie piérwsze i trzecie. Po czém członek radca stanu Stoykowicz, czytał swą rozprawę o pożytkach z rolnictwa i jego ważności u starożytnych, mianowicie u egipcyan, greków i rzymian, którą zakończył uwagą, że i Rossya, za pośrednictwem ekonomicznego towarzystwa, wielkie w niém okazuje postępy. Rozprawa ta z uwagą była słuchana. Następnie, członek, tayny radca, senator, hrabia Dymitr Iwanowicz *Chwostów*, czytał wyjątek dawniey już przez się napisanego dzieła wierszem: O rolnictwie, które jest naśladowaniem znakomi-

---

im czasie umieściliśmy je w Dzienniku i znaydują się w T. II, 1822 s. 477. (*R*).

(*) Tytuł ich: Труды Вольнаго Экономическаго Общества.

tego rzymskiego poety Wirgiliusza. Wyimek ten, przyjęło zgromadzenie ze szczególném zadowoleniem. Daley, Prezydent uwiadomił o postanowieniu Towarzystwa, które (przyjąwszy, jak wyżey powiedziano, od członka swojego Hrabini Zofii Włodzimierzówny Strogonowey, w przeszłym maju projekt, zakładaney przez nią szkoły, w celu uczenia swych włościan gospodarstwa wieyskiego i górnictwa, nie wzbraniając też przyymowania do niey i obcych) na znak zupełnego ze strony swojey uznania takowego dzieła, i wywdzięczając się za uprzeyme o tém doniesienie, postanowiło ofiarować jey w dniu dzisieyszym medal złoty, wartości 30 czer zł. Przy tém P. Prezydent przedstawił Towarzystwu, azaliby nie chciało przeznaczyć ze swoich summ 1000 rub. na utrzymanie dwóch chłopców z sierót, w szkole hrabiny *Strogonowey*, na co Zgromadzenie jednomyślnie przystało, i poruczyło Radzie uczynić potrzebne rozporządzenia. Na przełożenie prezydenta postanowiono niektórym z członków, na znak uznania szczególnieyszey ich gorliwości ofiarować złote medale. (Zadania nowe, na témże posiedzeniu ogłoszone, umieścimy w N. następnym).

Posiedzenie publiczne Akademii francuzkiey, dnia 9 lutego t. roku 1826, na wprowadzenie Xięcia Macieja de Montmorency. Uroczystość posiedzeń publicznych Akademii francuzkiey zawsze bywać zwykła mniey więcey okazałą. Odprawione też dopiero dnia 9 lutego takie posiedzenie oddziału nauk i sztuk nadobnych (Belles lettres), dla wprowadzenia nowo wybranego członka, Xięcia *Macieja de Montmorency*, było, jak wyczytujemy w pismach paryzkich, nader świetne i liczne z wielu powodów, jużto dla wysokiego rodu i zalet osobistych umysłu i serca nowego członka, przenoszącego się z hierarchii polityczney do naukowey dzielnicy, dla jego płynney i gładkiey wymowy, już dla zdolności mówczey dyrektora, hra-

biego *Daru*, a bardziey jeszcze znakomitego pisarza vice-hrabiego *de Châteaubriand*, maiących z tey okoliczności głos mieć publiczny, a którzy oba również jak Pan *de Montmorency* byli wprzód ministrami, już to nakoniec dla zapowiedzianey obecności Xiężny *Berry*, w celu zapewne uświetnienia zaszczytów przeznaczonego jey synowi, a synowi Francyi (Xięciu de Bordeaux) nauczyciela. O godzinie 1szey z południa zebranie ministrów, parów, członków izby deputowanych, członków innych trzech oddziałow instytutu, i znakomitszych w stolicy oboicy płci osob całkiem już było zapełnione; lubo jeszcze od 10tey zrana przedsionek sali posiedzień był zajęty. Po przybyciu zaś, nieco przed wtórą, Xiężney *de Berry* (*Madame*) do mieysca dla niey przeznaczonego, o samey wtórey wszedł P. *Daru*, dyrektor, poprzedzany przez P. *Raynouard* sekretarza dożywotniego, i P. *de Châteaubriand*, i natychmiast posiedzenie zostało otwarte. Xiążę *Montmorency* powstawszy rozpoczął swoję wstępną mowę akademicką, pełną skromności i czucia, z podziękowaniem za wybor zaszczytny, oraz wymawiając się z niedostatku swoich prac literackich, dających jedyne prawo do świętego przybytku Minerwy: zakończył, śród częstych oklaskow, ten głos pochwałą cnot i uczynków dobroczynnych akademika, na którego mieysce nastąpił, hrabiego *Bigot de Préameneu*, przebiegając, już to z tego względu, już właściwiey ze wzbogacenia francuzkiey literatury, głównieysze rysy wsławionych mężów, począwszy od *Saint-Vincent-de-Paul*, XX. *de Boismont*, *de Besplas*, *Fenelona*, synowca autora Telemaka, *Legris-Duval*, aż do *Kornella*, *Rasyna*, kardynała *de Richelieu*, założyciela Akademii, *Bossueta*, *Delilla* i t. p.—Dyrektor, hrabia *Daru*, odpowiedział przemową witającą na pochwałę, zwłaszcza w wymowie polityczney, zdolności mowczych nowego członka, zwróciwszy głos swóy ku pamiątce poprzednika, *Bigot de Préameneu*. Lecz naywiększą w zgromadzeniu obudziła

ciekawość i zadowolenie rozprawa trzeciego mówcy, vice-hrabiego Szatobriana, rozprawa o najechaniu państwa Rzymskiego (*Discours sur l'invasion des barbares, les moeurs des empereurs romains, les moeurs des chrétiens, des païens et des barbares*). Odmalowawszy w żywych i dobitnych kolorach początek religii chrześciańskiey, jey wpływ na dobro ludzkiego rodu, a którey wiecznym pomnikiem cywilizacyi nowszego świata jest krzyż, wzniesiony w Jeruzalemie, zkąd właśnie dwonastu ubogich prawodawców, z pastoralną kosturą w ręku, wyszło nauczać narody i wraz postać królestw odnowić, mowca przebiega wydatnieysze stopnie zatwardziałości i zepsucia w państwie Rzymskiém postępującego, wprowadza postronne hordy, i zatrzymuje się przy podwóyném ich napływie, naprzód za Deciusa, a potém pod Walentynianem i Walensem: w tym długim przeciągu zmian gwałtownych, wystawia wierny obraz cnot wielokrotnie się ukazujących, mianowicie za panowania Antoninów, równie jak straszliwych zbrodni w zepsutym Rzymie wylęgłych. Nakoniec, mając przystąpić do osnowy, zpomiędzy innych, państwa Gallow i Franków, P. *Szatobrian* nową postać rzeczy w tym sposobie odkrywa: „Po tylu klęskach, kiedy pył podniesiony pod stopami woyska narodów w końcu opadnie, kiedy kłęby dymu wydzierającego się z tylu pożarów zostaną rozproszone, kiedy śmierć uciszy tyle jęków, kiedy łoskot upadnienia kolosu rzymskiego przestanie się odbijać, w ten czas da się widzieć krzyż, a u posady tego krzyża świat nowy: wszystko się zmieni, ludzie, wyznania, obyczaje, język. Wszakże apostołowie, z ewangelią w ręku, usiadłszy na owych zwaliskach, wskrzeszą społeczność pośród grobów, jak niegdyś ich nauczyciel przywracał życie tym, którzy weń wierzyli. Zatrzymaycie się przed tym nowym światém dla rozpoznania, jeśli można, dwóch ludzi. Jeden jest synem sekretarza *Attili*, opuściwszy Rzym nazawsze żyje oddalony w dawnym domu wieyskim

Lukulla, nie pamiętny i obojętny na wszystko, co się ściąga do jego imienia, na zdarzenia i pamiątki samych mieysc, które zamieszkał. Drugi za berło ma siekiérę, za koronę włos długi; ten podbił miasteczko *Lutecyą*. Ów zaś syn sekretarza *Attili* jestto *Augustulus;* a ten Król nieokrzesany jest *Klodowéusz.*"

Do tego, w ogólney treści wyciągnionego, opisania, godzi się tu jeszcze i to przydać, że wzmiankowane dwie piérwsze mowy akademickie zostały powtórzone w rozmaitych dziennikach z należytemi pochwałami; ostatnia zaś rozprawa wydrukowana udzielnie, lecz się nie przedaje. W dołączonym do niey wstępie autor wyraża, iż zamierzył wypracować cztéry takie rozprawy, mające służyć za wstęp do historyi francuzkiey, którą się od wielu lat zaymuje. Piérwsza miała obeymować wprowadzenie religii chrześciańskiey, aż do upadku państwa na zachodzie; druga historyą Gallów i Franków; trzecia przeznaczona na opisanie dwóch pierwszych pokoleń Królów Francuzkich; czwarta zaś miała zamykać okres historyczny od Kapeta aż do Filipa Walezyusza, ogólny opis wojen krzyżówych, tudzież praw i zwyczajów feodalnych. W ścisłém zaś znaczeniu dzieje Francyi poczynają się od Filipa Walezyusza, i miał je autor doprowadzić do Ludwika XVI. Z tych cztérech części dwie tylko ma ukończone, a właśnie piérwsza była czytaną na ninieyszém posiedzeniu. *A. B.*

Instytut Królewski Niderlandzki. Klassa IIIcia ogłosiła do rozwiązania następne żądanie: „Roztrząsnąć: jakim sposobem duch filozoficzny greków przebija się w ich języku i baykach, aby ztąd wnieść, jak dalece uczenie się języka i mitologii greckiey, może posłużyć do poznania prawdziwey filozofii." Odpowiedzi mają bydź pisane w języku łacińskim, oyczystym, francuzkim, angielskim lub niemieckim i przysłane do sekretarza dożywotniego teyże klassy, przed końcem 1826. Nagrodą medal złoty wartości 300 złotych. *A. N. K.*

Królewska Akademia w Gard, podała za przedmiot do nagrody, mającey bydź przyznaną na posiedzeniu tey akademii, r. 1825 następne zadanie: *Okazać wpływ panowania Ludwika XI na stan Francyi i Europy.* Pomiędzy ubiegającymi się, którzy złożyli swe pisma, wielu dało dowody talentu, ale żaden dostatecznie nie odpowiedział zadaniu. Akademija, podając toż zadanie do rozwiązania na rok 1826, poczytuje sobie za obowiązek oświadczyć, iż nie tak żądała zupełnego wykładu faktów tego panowania, jako raczey zastanowienia się: nad tą epoką przemiany, w którey małe krainy, słabo węzłem feudalizmu połączone, wcieliły się do wielkich monarchiy, i nad torem, jaki ta odmiana nadała cywilizacyi i polityce, bądź wewnętrzney bądź zewnętrzney; nakoniec nad korzyściami i szkodami zdarzyć się mogącemi, tak dla Francyi, jako i Europy. Prócz tego akademia uchwala na rok 1826 następne gospodarskie zadanie: *Wskazać sposoby polepszenia uprawy drzew morwowych.* *A. N. K.*

Towarzystwo azyatyckie w Kalkucie, odbyło d. 7 lipca 1824, posiedzenie pod prezydencyą S. Haringtona, na którém obrani zostali jego członkami PP. Jerzy Chester i John Ahmuty, a P. Dubois de Beauchêne w Paryżu członkiem honorowym. P. Hodgson, pomocnik przy rezydencie w Katmandon, przysłał do muzeum mnóstwo rzeczy bardzo ciekawych z Bhote, jako to: manuskrypta rzadkie, posążki, malowidła religiyne, ozdoby, stroje, sprzęty domowe, instrumenta muzyczne i t. d. Pomiędzy temi osobliwościami, przez P. Hodgson darowanemi, znayduje się wielki róg spiralny, mający bydź jednorożca (zwanego Chiro) i rysunek tego zwierzęcia, zrobiony przez jednego wieśniaka z Bhote. Trzy dawne mumije muzułmańskie, dobyte z ziemi około Jungypor, z których dwie należą do czasów Mahmuda z Bengalu, przysłane zostały przez P. Chester. Kapitan Keppel oświad-

czył listownie, nadesłanie cegły naylepiey zachowaney, którą znalazł w rozwalinach Babilonu. Litografia P. Alsop ukazywana była towarzystwu, jako próba sztuki typograficzney w tych stronach. Odczytano list hrabiego Sternberg, obeymujący 1szy Ner jego: *Wykładu geognostyczno-botanicznego Flory pierwiastkowey;* tudzież inny list P. James Prinsep, sekretarza towarzystwa literackiego w Benarés, donoszący towarzystwu o jego postrzeżeniach astronomicznych, mineralogicznych i meteorologicznych; trzeci zaś list porucznika Gerard, zawiera obserwacye czynione w r. 1817 i 1818 nad temperaturą Soubathou i Kotgarh. *N. A. K.*

NEKROLOG.

Dnia 5 b. m. rozstał się z tym światem X. Antoni *Dąbrowski*, professor matematyki uniwersytetu warszawskiego i członek towarzystwa król. warsz. przyjaciół nauk. Urodził się na Wołyniu 1769 r. a został członkiem zgromadzenia pijarskiego 1786 w *Drohiczynie*. Rozpoczął zawód nauczycielski w *Piotrkowie*. Uczył następnie w obudwu kollegijach warszawskich matematyki, loiki, fizyki, historyi naturalney. Od 1810 był professorem matematyki w liceum warszawskiém. Czynnym był członkiem towarz. .w, królewsko-warsz. przyjaciół nauk, rolniczego i elementarnego. Od utworzenia uniwersytetu warsz. przez N. Cesarza i Króla ALEXANDRA, objął katedrę matematyki wyższey w wydziale filozoficznym, nie przestając bydź dla tego professorem szkoły wojewódzkiey przez zgromadzenie swoje utrzymywaney. Przed kilką laty otrzymał ozdobę orderu *ś. Stanisława* czwartey klassy. Do pamiętnikówFranc. *Dmóchowskiego* dostarczał wiele artykułów, a mianowicie z chemii o napojach i pokarmach. W r. 1813 wydał jeometryą podług *Lacroix* na szkoły departamentowe, a w kilka lat poźniey algiebrę. Obadwa te dzieła od kommissyi ośw. zatwierdzone utrzymują się dotąd jako elementarne. Pozostały

po nieboszczyku liczne rękopisma: z nich nayważnieysze te, podług których wykładał kurs matematyki w uniwersytecie. Dzieła te jako owoc długiey pracy i doświadczenia zapewne drukiem ogłoszone będą. Oprócz zasług naukowych znany był *Dąbrowski* z wielu cnot towarzyskich, a nadewszystko z uczynków dobroczynnych dla ludzkości cierpiącey. W posiedzeniach, zaymował obszernemi wiadomościami, gustem i wesołym dowcipem, którym ożywiał wszelkie rozmowy swoje. Imie X. Antoniego *Dąbrowskiego* zawsze umieszczone będzie między imionami tych polaków, którzy zasłużyli się oyczyznie w zawodzie naukowym, i jako ludzie cnotliwi. *G. W.*

Richter Alexander, radca honorowy, członek czynny towarzystw: miłośników literatury rossyyskiey i miłośników literatury, nauk i sztuk, umarł w Petersburgu d. 16 stycznia r. t. we 53 roku życia, znany ze swoich tłumaczeń z języków niemieckiego, francuzkiego, łacińskiego, włoskiego i duńskiego, w Sorewnowatelu oświecenia i innych dziennikach umieszczanych. Między własnemi pismami zmarłego *Richtera* na szczególną uwagę zasługują: *Ostatnie chwile życia Suworowa* (umieszczone *w Archiwum północném*); *o wpływie Mongoło-Tatarow na Rossyą i list o przysłowiach rossyyskich* (umieszcz. *w pamiętnikach oyczystych*); *o mitologii skandynawskiey* (umieszcz. *w Błahonamierennym*); *recenzya pisma: rzut oka na literaturę rossyyską, przez B.* (umieszcz. *w Wiestniku Europy*); *o pracach Rossyan we względzie literatury wschodniey.* To nader zaymujące pismo, godne uwagi uczonych europeyskich, było ostatniém dziełem *Richtera*, i umieszczone w *Wiestniku azyatyckim* na rok 1825. Tłumaczenie *pochwała Lafontena*, przez *Szamfora*, drukowane oddzielnie. P. *Richter* służył w departamencie gospodarstwa krajowego i gmachów publiczny. .; przez czas niejaki był sekretarzem domowym kanclerza państwa

hrabiego *Rumiancowa* i odbył z nim podróż w Rossyi, na Kaukaz i w Krymie. Przy ciągłém czytaniu, miał gust delikatny i trafny; zawsze był pilnym dostrzegaczem obyczajów, namiętnie kochał nauki i literaturę. Dodać trzeba, że był czułym i troskliwym bratem, podporą liczney familii, zgrzybiałego oyca, który latami obarczony i pozbawiony wzroku, przeżył swojego syna, a z nim nadzieję i szczęście utracił. *L. R.*

Odkrycia i Rozmaitości.

P. *Rasmusen* professor sztokolmski wydał rozprawę (pod napisem: *De commercio Arabum Persarumque cum Russia et Scandinavia medio aevo*), w którey roztrząsa rozmaite mniemania, o *Waragach*, i nowemi dowodami popiera zdanie, że oni byli Skandynawami. Z tego powodu dostrzegacz ryzki (Zuschauer) następującą uwagę umieścił: „Dziwna jest sprzeczność historyków o Waragach, kiedy mamy dzieło historyka francuzkiego (Ville-Hardouin), który osobiście walczył, zawierał układy i biesiadował z Waragami; zasługuje więc na wiarę w zdaniach swoich o tym przedmiocie. Opisując zdobycie Konstantynopola przez Franków, autor ten, gorliwy uczestnik w tey sprawie, powiada, że *waragska* straż bokowa Cesarzów greckich składała się z *anglików* i *duńczyków*. Czyliż potrzeba jeszcze dowodów, że nazwisko Warag oznaczało na północy w ogólności człowieka uzbrojonego, żołnierza? Pytanie, gdzie leżała ziemia Waragow, podobne jest do tego, jakby w pięć set lat odtąd pisarze, znaydując, że we wszystkich woyskach europeyskich w XIX wieku byli dragoni, zaczęli wybadywać i spierać się, gdzie leży kray Dragonija!“ *L. R.*

P. Józef *Sękowski*, professor języków wschodnich w uniwer. petersburskim, autor dzieła pod napisem: *Collectanea z dziejopisów tureckich rzeczy do historyi polskiey służących* (o którem do-

nieśliśmy w tomie I. str. 124 dziennika na rok 1825), zaymuje się podobnemi wypisami z dziejopisów tureckich, do historyi rossyyskiey. Wyjątek z tego dzieła obeymujący: *Poselstwo Derwisza-Muhammed-Effendy do Rossyi* w roku 1755, umieszczony jest w Nrze I *Archiwum Północnego* na r. b. *L. R.*

Winniśmy donieść kochającym literaturę starożytną, że uczony prałat Anioł *Majus*, prefekt biblioteki watykańskiey w Rzymie, który się tak pożytecznie w ostatnich czasach przyłożył do wzbogacenia dawney literatury przez wydobywanie mozolne i wyczytanie z palimpsestów (t. j. rękopisów powtórnie zapisanych, *codices rescripti*), a ogłaszanie drukiem i objaśnianie zaginionych, jużto w części już całkowicie, ważnych zabytków autorów klassycznych, jako to *Homera*, *Dyoniziusza* z Halikarnassu, *Plauta*, *Cycerona* (mianowicie traktatu świeżo wydanego *De Republica*), *Symmacha*, *Frontona* i t. d., zamierzył dopiéro te szacowne cząstki zebrać razem i wydał już tom piérwszy pod napisem: *Scriptorum veterum nova collectio e Vaticanis codicibus.* Romae 1825 in 4to pag. LVI. 696 z dwiema rycinami.— Jeszcze ten volumen do nas nie doszedł; z opisania tylko widzimy, że zawiéra w sobie dzieła kościelne Oyców Greckich i nadto mowę, czyli deklamacyą greckiego oratora *Aristidesa* spółczesnego *Frontonowi*: do textu greckiego przydany jest przekład łaciński i zastosowane objaśnienia. Dzieło wychodzi pod opieką Oyca ś. Leona XII, który też przyjął dedykacyą. Na wstępie zaś do tego zbioru uczony wydawca daje wiadomość o pisarzach, do niego wchodzących, o przedmiocie i treści samychże dzieł, wymienia rękopisy, z których są wyjęte, i dodaje pożyteczne noty historyczne i krytyczne. *A. B.*

Odkryto nie dawno (w dawney Normandyi) w *Caen*, mieście urodzenia (r. 1630) Piotra Daniela *Huetiusa* (Huet), niegdyś biskupa w *Avranches*

(r. 1689), który był nauczycielem przy Delfinie (sous-précepteur, r. 1670) a członkiem akademii franc. od r. 1674, rękopisy tego sławnego w wieku XVII literata, tudzież nader obszérną jego korrespondencyą autentyczną ze wszystkimi prawie, ile było u dworu francuzkiego i w Europie uczonych, oraz wsławionych kobiet, więcey jak przez sześdziesiąt lat wieku Ludwika XIV. *Huet* wielce lubił zgromadzenia i towarzystwo ludzi uczonych, i nawet w ostatnich jego latach przynaymniey po dwa razy w tygodniu do niego się zwyczaynie schodzili uczeni i o wszelkiego rodzaju przedmiotach naukowych rozprawiali. Kiedy się zaś mówi, że w r. 1709, dwanastu laty przed śmiercią *Hueta*, ten światły prałat miał 20,000 listów napisać w badaniach literackich; to na setki można zapewne liczyć listy do niego pisane od Montausiera, Bossueta, Fenelona, Flechiera, Bocharta, Lemoyne i t. d., od Pań de la Fayette, de Scudéry, Dacier, Lambert, Krystyny Szwedzkiey, Lavallière, Montespan i t. d., a z pomiędzy literatów greckich, łacińskich, albo włoskich, pisane od Groeviusa, Vossiusa, Leibnitza, Morusa, Puffendorfa i t. d., tudzież od papieżów i kardynałów nayznakomitszych we Francyi i Włoszech. Nakoniec, oprócz listów łacińskich Delfina, znaleziono rękopis własnoręczny tego Xiążęcia, po łacinie i po francuzku ułożony pod stérem Boss eta i Hueta.—Spodziewać się wypada, że świat uczony nie długo będzie pozbawiony tey obszérney Hueta korrespondencyi, która złożyć może dopełnienie wieku uczonego Ludwika XIV, a P. *Léchaudé d'Amsy*, tłumacz listów autentycznych wyjętych z muzeum Britanicznego (*Lettres originales du Muséum Britannique*), i starożytności Anglo-normadzkich (*Antiquités anglonormandes*), któremu rodzeństwo *Hueta* powierzyło dopiéro te rękopisy, wkrótce zapewne wzbogaci bibliografią.

Z pism drukowanych Hueta: *De interpretatione libri II*, *Censura philosophiae Cartesianae*, kom-

mentarze do Origenesa, i inne filozoficzne, teologiczne i filologiczne, znajome są w bibliografii ogólney. *A. B.*

Bogaty zbiór manuskryptów sławnego wędrownika *Bruce* należy teraz do jego synowey, i znayduje się w szpitalu woyskowym w Chelsea, pod dozorem półkownika Spejera. Liczba tych rękopismów do 100 wynosi, z których 24 etyopskich, jeden koptski, jeden perski, a reszta arabskie. Między pierwszemi, jest pięć tomów wielkich *in fol.*, zawierających stary testament, bez psalmów; były one wydane w r. 1701 przez uczonego Ludolfa. Do tychże manuskryptów należy nowy testament, w dwóch wielkich tomach, sławna kronika miasta Axum, i historya Abissynii w 5 tomach. Między manuskryptami arabskiemi pierwsze trzymają mieysce: historya szczegółowa Hiszpanii pod panowaniem Maurów, począwszy od Szeika Ahmed al Monkeri, we trzech tomach; dzieło historyczne, geograficzne i filozoficzne El-Massudi pod tytułem: *łąki złote*, w dwóch tomach; dykcyonarz biograficzny Ebn Khalikana, tudzież wiele innych dzieł o Egipcie, medycynie, poezyi, i t. d. Manuskrypt koptski z całey kollekcyi jest nayważnieyszy; znaleziono go w rozwalinach Teb, i składa się tylko z kart szesnastu, wielkiemi literami pisanych. Za dwa, czyli też trzy rękopisma etyopskie, miano dawać 1000 gwineów; można więc ztąd wnosić o wartości całego zbioru. *N. A. K.*

WIADOMOSCI BIBLIOGRAFICZNE.

Nowe dzieła polskie.

Gospodarstwo.

Jak dziś naydrożey przedać zboże czyli o korzyściach żywienia ziarnem i sieczką wszelkiego gatunku bydła przez Bern. Petri, z opisaniem siewnika wynalazku P. Ugazi, rzecz przełożona na

język polski, przez W. W. w Warszawie nakładem A. Brzeziny, 1825, in 12mo str. XII i 90.

O roli, jey uprawie i pielęgnowaniu roślin gospodarskich, dla użycia po szkołach powiatowych w wydziale Uniwersytetu Wileńskiego, przez Michała *Oczapowskiego* publicznego zwyczaynego professora gospodarstwa wieyskiego w Cesarskim Wileńskim Uniwersytecie i towarzystw uczonych członka. Wilno, Józef Zawadzki własnym nakładem 1825 in 8vo str. 155 i nieliczb. 4 z dwiema tablicami.

Fizyka.

Fizyka dla dzieci czyli łatwe i proste tłumaczenie niektórych tey nauki części, przez A. M. (Ant. *Magiera*), na dochód instytutu dobroczynności w Warszawie, którego dziełka przedrukowanie, tegoż instytutu jest własnością. w Warszawie, w drukarni Łątkiewicza przy ulicy senatorskiey N. 467, 1825, in 12mo str. 157.

Fizyka dla szkół powiatowych, ułożona przez professora Fizyki w Imperatorskim Uniwersytecie Wileńskim, Felixa *Drzewińskiego.* W Wilnie nakładem i drukiem A. Marcinowskiego, 1825, in 8vo min. str. 155 i nieliczb. 8, z figurami na jedney tablicy.

Fizyka dla gimnazyów na klassę drugą, wyjęta z dzieła professora Fizyki w Imperatorskim Uniwersytecie Wileńskim, Felixa *Drzewińskiego.* W Wilnie, nakładem i drukiem A. Marcinowskiego, 1825. w 8ce mnieyszey str. 309, nieliczb. 6, z figurami we IV tablicach.

Fizyka dla gimnazyów na klassę trzecią, wyjęta z dzieła professora Fizyki w Imperatorskim Uniwersytecie Wileńskim, Felixa *Drzewińskiego.* w Wilnie, nakładem i drukiem A Marcinowskiego, 1825. w 8ce mnieyszey str. 229, nieliczb 5, z figurami we dwóch tablicach.

Chemija.

Słownik wyrazów chemicznych przez Ignacego *Fonberga.* Wilno, nakładem Fr. Moritza, w dru-

karni B. Neumana przy ulicy St. Jańskiey pod N. 431. 1825 w 8ce str. IV. i 367, nieliczb. 5.

Mineralogija.

Krótki wykład mineralogii podług zasad Wernera przez Norberta Alfonsa *Kumelskiego.* Część pierwsza. w Wilnie, nakładem i drukiem A. Marcinowskiego. 1825. w 8ce str. 56 z jedną tablicą figur krystallizacyi i IV tablicami kolorów ciał kopalnych.

Geometrya.

Początki geometryi dla szkół powiatowych, na klassę pierwszą. w Wilnie, nakładem i drukiem A. Marcinowskiego. 1825. w 8ce str. 44 z jèdną tablicą figur.

Początki geometryi dla szkół powiatowych, na klassę drugą. w Wilnie, nakładem i drukiem A. Marcinowskiego. 1825. w 8ce str. 102.

Początki geometryi dla szkół powiatowych na klassę trzecią. W Wilnie nakładem i drukiem A Marcinowskiego 1826 w 8ce str. 130 z trzema tablicami figur.

Początki geometryi analityczney zastosowane do liniy krzywych i powierzchni drugiego porządku przez J. B. Biot, członka akademii umiejętności, astronoma adjunkta w biurze długości, professora fizyki matematyczney w kollegium francuzkiém i fizyki experymentalney w oddziale umiejętności w Paryżu, wielu akademiy, uniwersytetów i towarzystw uczonych członka, z szóstego wydania na język polski przełożone, przez Antoniego *Wyrwicza*, doktora filozofii, professora matematyki wyższey w Cesarskim uniwersytecie wileńskim. w Wilnie, nakładem i drukiem A. Marcinowskiego. 1825. w 8ce więk. str. XI i 426, nieliczb. 4, z ośmią tablicami figur.

Astronomija.

Jeografija fizyczna z dzieła astronoma obserwatora w Imperatorskim uniwersytecie wileńskim, Jana Sniadeckiego, oraz gnomonika, z drugiego wydania dzieła J[h]. Mollet, professora fizyki w Lio-

nie: wyjęta dla gymnazyów na klassę pierwszą, i dla szkół powiatowych na klassę czwartą, przez Felixa *Drzewińskiego*. w Wilnie, nakładem i drukiem A. Marcinowskiego. 1825. w 8ce mniey. str. 152, nieliczb. 8 z figurami we trzech tablicach.

Historyja astronomii krótko zebrana przez Markiza de Laplace, Para Francyi; wielkiego urzędnika legii honorowey, członka akademii nauk francuzkiey; biura długości i t. d., przetłómaczona na język polski przez Wincentego *Karczewskiego*. w Wilnie, w drukarni A. Marcinowskiego. 1825. w 8ce więk. str. VI. i 139.

Nauka o Niebie czyli wiadomość fenomenów astronomicznych zebrana do powszechnego użytku, dzieło elementarne, z którego wszystkie dowodzenia matematyczne są usunięte. Podług układu J. Mollet w akademii lyońskiey professora fizyki i matematyki, z dodatkiem o sposobie poznawania gwiazd i konstellacyy, przez Wincentego *Karczewskiego* adjunkta obserwatorium astronomicznego przy uniwersytecie jagiellońskim. W Krakowie, w drukarni Macieja Dziedzickiego 1824 r.

Dodatek do nauki o niebie czyli wiadomości fenomenów astronomicznych, o sposobie poznawania gwiazd i konstellacyy przez Wincentego *Karczewskiego* adjunkta obserwatorium astronomicznego przy uniwersytecie jagiellońskim. W Krakowie w drukarni akademickiey.

Prenumerata.

Dzieło pod tytułem: *Astronomija, zawarta we 22ch lekcyach, w których wszystkie fenomena niebieskie, bez pomocy matematyki są wyłożone;* składające się blizko ze 30 arkuszy drobnego druku, z 7 tablicami figur, dla pożytku większey liczby rodaków i upowszechnienia nauki Astronomii, przetłómaczywszy na język polski, chciałbym wydadź na widok publiczny, drogą prenumeraty. W Anglii wyszło już tego dzieła 13 edycyy, a we Francyi za pierwszém ukazaniem się z druku w roku

1824, dwa tysiące exemplarzy we dwóch rozkupiono miesiącach. Pisma zagraniczne z wielkiemi o niém donosiły pochwałami. Służyć może nie tylko człowiekowi, nieoddanemu naukom, ale też uczony i filozof znaydą w niém wielkie pobudki do rozważania, dowcipne wykłady, nowe i głębokie myśli. W oryginale kosztuje blizko rubli srebrem trzy; dla prenumeratorów, których lista na czele umieszczoną będzie, oznacza się cena rubli srebrnych dwa. Po wyyściu dzieła cena się jego podwyższy. Prenumerata trwa do końca miesiąca maja, a przyymuje się w Wilnie: w xięgarni Zawadzkiego, Moritza, i w Redakcyi Kuryera Litewskiego; w Warszawie: u Zawadzkiego i Węckiego; w Krakowie: u Grabowskiego i Kocha, tudzież u osób łaskawie prenumeratą trudniących się.

Prospekt na dzieło Szallera pod tytułem: Zasady poezyi i wymowy z przykładów wyciągnięte, z niemieckiego języka przełożone, a do literatury polskiey zastosowane przez Jana Kazimierza *Ordyńca*. Mała nader liczba dzieł w polskim języku teoryą sztuk pięknych wykładających, obudziła we mnie chęć przysłużenia się miłośnikom dzieł smaku, tłómaczeniem dzieła Szallera. Wybrałem tego pisarza przed innymi, już dla piękności i jasności wykładu, już dla metody, którą sobie obrał. Zebrał on trafnie wszelkie wypadki rozumowania naysławnieyszych filozofów niemieckich i angielskich we względzie krytyki i smaku, i zręcznie a jasno w listach całą teoryą sztuk pięknych rozwinął. W każdym szczególnym traktacie przytacza zaraz na początku przykład, a z rozbioru estetycznego, wydobywa ogólne prawidła, całemu rodzajowi służące. Dzieło to do niemieckiey literatury zastosowane, ile natura języka i literatury polskiey wymagała, starałem się nagiąć i przekształcić, a przykładami polskiemi niemieckie zastąpić. Ubóstwo literatury naszey w wielu rodzajach poezyi i trudność wynalezienia w każdym razie dobrych

wzorów, były powodem, iż w wielu względach na samych tylko tłómaczeniach poprzestać musiałem. Część zaś traktującą o miarach wierszowych, według znajomych powszechnie dzieł Elsnera, Królikowskiego i innych, zupełnie na nowo potrzeba było ułożyć. Całe dzieło składać się będzie z dwóch tomów, każdy od 18 do 20 arkuszy. Cena prenumeraty zł. pol. 12. Prenumerata przyymuje się u tłumacza w pałacu Błękitnym przy ulicy Senatorskiey, w xięgarni A. Brzeziny przy ulicy Miodowey, po wszystkich xięgarniach polskich, tudzież u różnych kollektorów.

Nowe dzieła rossyyskie.

Wymowa kościelna.

Слово на день святаго Благовѣрнаго и Великаго князя Александра Невскаго. Kazanie na dzień świętego prawowiernego i wielkiego xiążęcia Alexandra Newskiego, w dzień imienin Nayprawowierniejszego Cesarza Jegomości Alexandra Pawłowicza i prawowiernego Pana Wielkiego Xiążęcia Alexandra Mikołajewicza, oraz w dzień urodzenia prawowierney Wielkiey Xiężney Jeymości Olgi-Mikołajowny, w Ławrze Alexandro-Newskiey miane przez *Gabryela* inspektora akademii duchowney s. petersburgskiey, i archimandrytę. Petersb. 1825 w druk. depart. medycz. min. s. wewn. w 8ce str. 15.

Wymowa.

Военное краснорѣчіе. Krasomówstwo wojenne, na głównych zasadach mowy wolney oparte, przykładami w różnych jego rodzajach powiększone; przez Jakóba *Tołmaczewa* professora zwyczaynego w Imper. uniwer. petersb. Drukowane nakładem Gabinetu J. J. M. i przypisane Nayjaśnieyszemu Imperatorowi Mikołajowi Pawłowiczowi. Petersb. w drukarni Depart. medycz. minister. spraw wewnętrz. 1825. w 8ce Tom I. str. 170. II. str. 120 i nieliczb. arkuszy trzy. III. str. 162.

Похвальное слово Лафонтену. Pochwała Lafontena, napisana przez *Szamfora* (Chamfort), nagrodą od akademii marsyliyskiey 25 sierpnia 1774 zaszczycona, z francuzkiego tłumaczył Alexander *Richter*. Petersb. 1825 w druk. Cesarskiego domu wychow. w 8ce str. 82.

Nauka języków.

Славянская Грамматика. Grammatyka sławiańska, wyjęta po większey części z grammatyki P. Dobrowskiego, przez Jana *Pieninskiego*, starszego nauczyciela w gymnazyum sanktpetersburskim. Petersb. 1825 w drukar. Depart. ośw. narod. w 8ce str. XXI i 219.

Постепенныя занятія переводами съ рускаго языка. Cwiczenia stopniowane w przekładach z języka rossyyskiego na francuzki i niemiecki. Dwie części. Petersb. 1825. w druk. K. Kraja. w 8ce str. 117 i 112 a w słowniku str. 184.

Полный французко-россійскій словарь. Słownik francuzko-rossyyski zupełny, według piątego wydania słownika akademii francuzkiey, napisany. Wydanie trzecie. Podług drugiego wydania P. Radzcy Stanu J. *Tatyszczewa* przedrukowane, poprawione i znacznie pomnożone. Petersb. 1824 w druk. Jana Głazunowa (tom czwarty w Moskwie, w druk. A. Semena). w 4ce Tom I. kolumn 1160. II. 1332. III. 1300. IV. 1364.

Россійско-латинскій словарь. Słownik rossyysko-łaciński, z dodatkiem synonim i frazesów łacińskich, przez Andrzeja Iwanowa *Lebiediewa* kapłana Nikołomokreńskiego kościoła ułożony. Moskwa, w druk. A Semena, przy Imp. Med. Chir. akad. 1825. Tom I. od A. do З w 8ce str. 15.. Tom II. od И. do Н. str. 173.

Нѣмецкая грамматиха. Grammatyka niemiecka, w którey nie tylko wszystkie części mowy, czyli źrzódłosłów, ale i syntaxis, czyli składnia, dostatecznemi przykładami objaśnione. Dla użytku młodzieży rossyyskiey wydana przez b. nauczyciela języka niemieckiego w Imperator. uniwer. mo-

skiew. P. *Holterhofa.* Wydanie dziewiąte, przykładami pożytecznemi z celnieyszych autorów niemieckich wyjętemi, pomnożone. Moskwa, w druk. A. Semena, przy Im. Med. Chir. akad. 1825. w 8ce str. 421.

Sztuki piękne.

Отчетъ Комитета Общества поощренія художниковъ за 1824 годъ. Zdanie sprawy komitetu towarzystwa zachęcenia artystów za rok 1824, z dołączeniem spisu jego członków, i tablicy, wystawiającey stan towarzystwa, w roku 1820, 21, 22, 23 i 24. Petersb. 1825 w drukar. Depart. medycz. ministeryum spraw wewnętrznych. w 8ce str. 31.

Правила для благородныхъ общесвенныхъ танцевъ. Prawidła tańców w towarzystwach szlachetnych, wydane przez Ludwika *Piotrowskiego* nauczyciela tańców w gymnazyum słobodzko-ukraińskim. Charkow 1825 w drukar. uniwer. w 8ce str. 140.

Собраніе гравированныхъ рисунковъ съ древнихъ вещей и памятниковъ. Zbiór rycin wyobrażających starożytne rzeczy i pomniki, na użytek artystów. Sposzyt 1. Petersb. 1825 w drukar. Medycz. w 4ce str. 7 i rycin 12.

Bibliografia.

Первое прибавленіе къ описанію славяно-россійскихъ рукописей. Dodatek piérwszy do opisania rękopismow sławiano-rossyyskich, znaydujących się w bibliotece radcy taynego, senatora, Dworu J. I. M. rzeczywistego szambelana i kawalera Hrabiego T. A. Tołstego. Wydał Paweł *Strojew*. Petersb. 1825 w drukar. M. Grecza. w 8ce str. 17.

Romanse.

Лѣтній вечеръ или таинственная пещера въ дремучемъ лѣсу. Wieczor letni czyli pieczara tajemnicza w puszczy; powieść starodawna, przez *Lewisa*, autora Mnicha, Rozboynika w Wenecyi i t. d. Tłumaczenie z francuzkiego. 3 części. Oreł, 1825 w druk. Sytina, w 12ce, ogółem str. 322.

Шпіонъ, новый романъ. Szpieg, nowy romans,

zawierający w sobie szczegóły woyny amerykańskiey, z opisaniem zwyczajów, i obyczajów tego kraju; przez amerykanina *Kupera* (Coowper); z francuzkiego tłumaczył Jan *Krupienikow*. Moskwa 1825, w druk. S. Seliwanowskiego. w 8ce tomów 3.

Два Ивана или страсть къ тяжбамъ. Dway Janowie czyli namiętność do pieniactwa; przez B. *Nariežnego*, trzy części. Moskwa 1825 w druk. uniwer. w 8ce, część 1. str. 135. cz. 2. str. 117. cz. 3. str. 152.

Событія древнихъ вѣковъ. Wypadki dawnych wieków; przez Fiulmirona, z francuzkiego przekład Atanazego *Amatowa*. Moskwa 1825 w druk. Semena. w 8ce str. 195.

Отеческая строгость. Surowość oycowska, czyli historya P. Walmonta; przez Augusta *Lafontena*. w czterech częściach, z francuzkiego przełożył Mikołay *Bazyljew*. Moskwa 1825 w druk. uniwer. C. 1. str. 277. II. 264. III. 245.

Эдинбургская темница. Więzienie w Edymburgu, romans *Waltera-Skotta*, z francuzkiego przełożył A. Z. Moskwa 1825 w druk. S. Seliwanowskiego, tomów 4.

Дѣти донретскаго аббатства. Dzieci opactwa donretskiego, romans angielski, przez Maryą Redžini *de la Rosz*, przekład z francuzkiego. Wydanie drugie. Oreł, w druk. Sytina. 1825. w 8ce Tom I. str. 200. T. II. 185. T. III. str. 193. T. IV. str. 207. V. str. 192. T. VI. str. 203. T. VII. str. 203. T. VIII. str. 188. T. IX. str. 198. T. X. str. 189. T. XI. str. 188. T. XII. str. 184.

Госпожа Ментенонъ. Pani Mentenon, dzieło Pani *Žanlis*; przekład z francuzkiego. Nakładem J. Sytina. Oreł, w druk. guberńskiey. 1825. w 12ce Tom. I. str. XXXII. i 172. T. II. str. 174. T. III. str. 172. T. IV. str. 172.

Матильда. Matylda czyli ciąg dalszy Historyi wojen krzyžowych Pani Kottę; przez *Werne de Liuze*, z francuzkiego przełožył P. D.... wo. Mo-

skwa, w druk. uniwer. 1825. w 8ce T. I. str. LXXIV. i 219. T. II. str. 262.

Аббатъ или нѣкоторыя черты жизни Маріи Стуартъ. Opat czyli niektóre rysy życia Maryi Stuart, królowey szkockiey; przez Waltera Skotta. przekład z angielskiego. Petersb. w druk. Imperatorskich teatrów. 1825. Tom. I. str. 117. II. 184. III. 190. IV. 219.

Повѣсти посвященныя Дѣтямъ Франціи. Powieści dzieciom Francyi poświęcone, przez Bulji (Bouilly) członka wielu towarzystw uczonych. Z francuzkiego przekład A. *Pesze*, z 17 rycinami. Moskwa, w dr. Aug. Semena. 1825 w 16ce st. 380.

Невѣста Трирмена. Oblubienica Trirmena, czyli dolina ś Jana, poemat we trzech pieśniach, Waltera Skotta, przekład z francuzkiego. Moskwa 1825 w drukarni teatralney w 12ce str. 106.

Новыя басни Михайлы Майкова. Bayki nowe Michała *Maykowa* 1824 roku. Moskwa w drukarni uniwer. 1825 w 8ce str. 20.

Лира посвященная отечеству. Lira oyczyznie poświęcona. Moskwa w drukarni A. Semena 1825 w 8ce str. 85 i VII.

T e a t r.

Два сержанта. Dway sierżanci, czyli wspaniałomyślni przyjaciele, drama we 3ch aktach z francuzkiego tłumaczył A. B *Iwanow*. Petersburg 1825 w drukarni teatralney w 8ce str. 107.

Забавы Калифа. Zabawy Kalifa, czyli żarty na jedną dobę. Komedyo-Opera we 3ch aktach, przez A. *Pisarewa*. Moskwa 1825 w drukarni A. Semena w 8ce str. 64.

Слабомысловъ. Słabomysłow, drama w czterech aktach przez Jegora *Ganina*. Petersburg 1825. w drukarni Depart. ośw. narod. w 8ce str. 72.

Октавія Oktawia, czyli wierność nieprzełamana, tragedya w 5ciu aktach, z dzieł P. *Kocebu*. Oreł, w drukarni Sytina w 8ce str. 164.

Architektura.

Теорія о механизмѣ сводовъ. Teorya mecha-

nizmu sklepień, dla pożytku uczniów wyższey klassy szkoły budowniczey w Kremlu, przez Gabryela *Michkowa* rad. kol. i kaw.. Moskwa 1825. druk. uniw. w 8ce str. 248 z rycinami.

Gospodarstwo wieyskie.

Земледѣльческая химія. Chemia rolnicza, z początkowym wykładem wiadomości pomocniczych z historyi naturalney do tey części i do całey nauki gospodarstwa wieyskiego, z opisaniem rozmaitych sposobów polepszenia gruntu, oraz prawideł uprawy roli; przez Michała *Pawłowa*, radzcę dworu, zwyczaynego professora mineralogii i gospodarstwa wieyskiego w Imperatorskim uniw. moskiew., doktora medycyny. dyrektora szkoły przy Imperat. moskiewskim towarzystwie gospodarstwa wieyskiego założoney, i różnych towarzystw uczonych członka. Moskwa 1825. w druk. S. Seliwanowskiego. w 8ce T. I. str. 456.

Краткое наставленіе къ разведенію тонкошерстныхъ овецъ. Krótka nauka o rozmnożeniu owiec maiących cienką wełnę, w śr dniey części Europy, wydana przez Imperatorskie moskiewskie towarzystwo gospodarstwa wieyskiego. Moskwa, 1825. w druk. A. Semena. w 8ce str. 68.

Хозяйственная ботаника. Botanika gospodarska, zawierająca w sobie opisanie i wyobrażenie roślin pożytecznych i szkodliwych dla człowieka, wydawana przez Mikołaja *Szczegłowa*. Peterbs. 1825. w druk. Depart. Med. M. S. W. w 4ce więk. str. IV. i 36. z pięciu tablicami illuminowanemi.

Matematyka.

Курсъ чистой математики. Kurs matematyki czystey, z poruczenia Bellawenia, przez professorów matematyki Alleza, Billy, Piuissaka i Budro, dla szkół wojennych ułożony, przekład z francuzkiego dopełniony i pomnożony tłumaczeniem z tegoż języka rachunku różniczkowego i integralnego P. Buszarla, wydany dla użytku szkoły artylleryyskiey. Część II. Geometrya początkowa i wykreślna, niwellacya, trygonometrya płaska i ku-

lista, zdeymowanie planow i zastosowanie Algebry do Geometryi. Petersb. 1825. w druk. wojenney Głównego Sztabu J. I. M. w 8ce str. 464. z 11tu tablicami.

Nowe dzieła cudzoziemskie.

Geografia, Historya, Statystyka i t. d.

3. *Ostpreussens Schicksale* in dem Jahre 1812, während des Krieges zwischen Frankreich und Russland. Von den Polizey - Präsidenten *Schmidt*. Königsberg 1825, in 8vo-maj. (w xięgarni uniwersyt. w Królewcu. 1 Tal. 4. grosze srebr.).

Do licznych, które dotąd mamy w różnych językach, opisów pamiętney woyny 1812 roku, Szmidt w ninieyszém swojém dziele przydaje nie mało nowych postrzeżeń, naybardziey się odnoszących do stanu Prus wschodnich. Z tego względu przywłaszcza sobie autor należytą zasługę, bo skierował uwagę swoję na wybadanie przyczyn i skutków, których sam właśnie bliższym był świadkiem. B.

4. *Karte von Palästina*, zum Gebrauch beym Lesen der Bibel, von Prof. *G. F. Haug*. Stuttgart 1825 fol. max. (6 srebr. groszy).

Dokładnością, pełnością i należytém sztycharskiém wykonaniem zaleca się ninieysza karta geograficzna do historyi bibliyney w ogólności, a w szczególności Palestyny. B.

5. *Die Geschichte des Hussitenkrieges*, als Lesebuch bearbeitet von *Wilh. Friedr. Schubert*. Neustadt a. d. Orla 1825 in 8vo. (1 Rthlr. 8 gr.).

Jako zawiera jedną z ważnieyszych części historyi średnich wieków, a napisane w sposobie łatwym, zaymującym i pouczającym, dzieło tu wymienione Szuberta, z innych już pism w Niemczech i w świecie uczonym lubionego, tém samem zasługuje tu na wspomnienie. B.

Nauki i sztuki piękne.

1. Messéniennes et Poésies diverses de M. Ca-

simir *Delavigne*. Paris 1825. 8vo avec 6. gravures et 21 vignettes sur bois (20 fr.).

2. Théatre complet de M. Casimir *Delavigne*. Imprimé sur beau papier velin. Paris 1825. voll. 2. in 8vo (ornés do 20 vignetes sur bois et 4. planches en cuivre 24 fr.).

Samo imie ulubionego teraz w Paryżu poety, Pana *Delavigne*, zaleca miłośnikom literatury francuzkiey zbiór wymieniony tu jego dzieł poetycznych, które do klassycznych bez wątpienia będą policzone. Wydanie zaś ninieysze z przepychem wykonane i ozdobione rysunkami pędzla Pana *Devéria*, sztychowanemi na drzewie przez P. *Thompson*, a na miedzi przez PP. *Adam*, *Fancheri*, *Boilly*, *Gonault*, nawet z powierzchowności stało się nader szacownèm. Prócz tego wydawcy (Ladvocat i Barba) postarali się wzbogacić każdą w szczególności teatru sztukę krytycznemi uwagami i rozbiorem doświadczonych w tey mierze znawców PP. *Etienne*, *Duviquet*, *Bert*, *Dumoulin*. A. B.

3. Les Classiques et les Romantiques, par M. *Baour-Lormian*, membre de l' Acad. Française. Paris, chez Urbain Canel, 1825. 2 fr. (satyra).

4. *Moritz*, *P.*, Götterlehre, oder mythologische Dichtungen der Alten. Mit. 65. Abbildungen nach Antiken neu gezeichnet von W. Herbig, gestochen von L. Meyer, Sechste, im Aeussern sehr verschönerte Ausgabe. Berlin 1825 8vo. (1. Rthlr. Auf feinem papier und gebunden 1¼ Rthlr.).

Słusznie to dzieło P. Moritza, dające dostateczne wyobrażenie mytologii ludów starożytnych, dobrego w Niemczech odbytu doznaie, czego i samo wydanie szósty raz powtórzone dowodzi: bo opisanie proste i łatwe, a objaśniające rysunki w guście starożytnym kształtnie i wiernie wykonane, nie tylko młodym do czytania klassyków dawnych, ale też sposobiącym się do sztuk pięknych nader są pożyteczne. A. B.

5. *Hummel's*, J. E., Die freye Perspective, erläutert durch practische Aufgaben und Beyspiele,

hauptsächlich für Maler und Architekten. 1ter Band, mit 27. Kupfertafeln, die Linien-Perspective enthaltend (3¾ Rthlr.). 2ter Band, mit 6 illuminirten und 18. *Aqua tinta* Kupf., die Lehre von dem Lichte, den Schatten, den Farben und die perspectivische Schattenconstruction enthaltend (4⅓ Rthlr.) Berlin 1825 8.

P. Hummel, professor w akademii królewskiey sztuk w Berlinie, naukę perspektywy, dla architektów i malarzy nieodbicie potrzebną, starał się objaśnić przykładami na doświadczeniu opartemi, dodając stosowne do tego celu tablice i rysunki. Umieiący po niemiecku zapewne nie mało skorzystają z nowych w swoim przedmiocie pomocy.

6. *Bouterweck's*, Fr., Aesthetik. 2. Thle. Dritte von neuem verbesserte und mit einem Register versehene Auflage (2 Rthlr 6 gr.). Berlin 1825 gr. 8.

Prawodawstwo, Filozofia, Ekonomia polit. i Pedagogia

1. *Bauer's*, Dr. *A.*, Grundlinien des philosophischen Criminalrechts. Göttingen (bey Vandenhoeck u. Ruprecht. 6. 9. gr.) 1825. 8.

2. Lehrbuch des Naturrechts. Dritte durchaus verbesserte Ausgabe. ibid. 1825 8. (1 Rthlr. 16. 9. gr.).

3. *Bornemann*, C., die metaphysische Lehre von dem Zusammenhange des Universums, oder die Uranologie. Berlin 1825 8. (bey Herbig ⅜ Rthlr.).

4. *Hennig's*, L. v., Principien der Ethik in historischer Entwickelung. Berlin (b. Herbig 1⅙ Rthlr.) 1825. 8.

Oba te dzieła (l. 3 i 4) w przedmiocie filozofii, pierwsze *Bornemanna*, zawieraiące badania metafizyczne o związku rzeczy przyrodzonych, wchodzących do ogólnego składu świata widomego, a drugie professora *von Hennig*, podające zasady Etyki we względzie historycznym do filozofii moralney, zasługują na należytą pochwałę i wspomnienie w Bibliogra ii: oba z pożytkiem użyte być mogą w wykładaniu Filozofii czystey i praktyczney. B.

5. Dissertatio de contemplatione mundi physi-

ca, metaphysica et morali, earumque ad religionem habitu. Windob. 1825 4 maj. (8 gr.).

6. *Gehrig*, J. M., Sittenspiegel, oder Beyspiele der Tugend aus der Profanengeschichte. Ein Lesebuch für Alle, besonders für die Jugend, auch zum Gebrauche für Katecheten. Zweyte Aufl. Würzburg 1825 8 (8 gr.).

7. *Kritische Bibliothek für das Schul-und Unterrichts-Wesen.* Herausgegeben von G. *Seebode.* W liczbie pism periodycznych, mających w Niemczech wychodzić na rok 1826, wymienione jest i to pismo, od roku 1819 ósmy już ciąg swóy roczny poczynające, a wydawane w Hildesheimie przez G. *Seebode.* Dla tego czynimy tu o niém wzmiankę, że całkowicie przekonani jesteśmy o jego użyteczności. Albowiem zawiéra w sobie nie tylko porządnie prowadzony i gruntowny rozbior dzieł ważnieyszych, a osobliwie odnoszących się do instrukcyi szkolney we wszystkich gałęziach nauk; ale też dostarcza wiele interessujących w tym względzie wiadomości o odkryciach i nowych zaprowadzeniach, o urządzeniu i podziale nauk po szkołach, naybardziey niemieckich, początkowych, gymnazialnych i licealnych, o bibliotekach, wszelkiego rodzaju naukowych zakładach i t. p. r. Wychodzi zaś numerami po razu na miesiąc, składającémi w roku dwa tomy in 8vo; a cena cale umiarkowana, na mieyscu 4 talary i 16 groszy srebr., ze sprowadzeniem *np.* do Litwy zapewne nad 6 rubli srebr. nie wyniesie. Tenże G. *Seebode* wydaje spólnie z Fryd. Tr. *Friedemann* łacińskie pismo równegoż użytku, pod tytułem: *Miscellanea critica*, w którem też zaczęły się pomieszczać niektóre pomnieysze pisma naszego nieocenionych zasług professora literatury starożytney ś. p. Godfryda Ernesta *Groddeck*, jako (z części tych, które się znaydują w bibliotece uniwersytetu wileńsk.): *De Aulaeo et Proëdriea Graecorum, disput.* (Vol. I. P. II. p. 293—304.) A. B.

8. *Einleitung in die Erziehungs-und Unter-*

richtslehre, für Volksschullehrer, von B. G. *Denzel*. Dritte verbesserte Auflage. 1—3 Band. Stuttgart 1825—26 gr. 8.

Powszechnie chwalone pedagogiczne to pismo B. G. *Denzela*, Rektora nauczycielskiego seminarium w Esslingen (w wirtemberskiém), tak co do porządnego układu i planu, jako też co do gruntowności zasad, na doświadczeniu opartych, jakie autor, będąc sam właśnie naczelnikiem jednego z naydoskonalszych zakładów pedagogicznych w Niemczech, zebrać i należycie rozważyć potrafił, w trzeciém wydaniu, nie wątpimy, że nowych do swojey dawney wartości nabrało zalet. A. B.

9. *Gesammelte Schriften und Reden über Unterricht und Bildung*, besonders der weiblichen Jugend, von Dr. *Johann Christ. Aug. Heyse*, Schuldirector zu Magdeburg. Quedlinb. 1825. 8. (1 Rthlr. 5. gr).

10. *Selchow*, Dr. I. H., Erzählungen von den Sitten, Gebräuchen und Meinungen fremder Völker. Ein lehrreiches Unterhaltungsbuch für die liebe Jugend. Mit 6. illuminirten Kupfern, worauf 36 fremde Völker abgebildet sind. Würzburg 1825 8. (1 Rthlr. 8 gr.).

11. Das Ganze der Erziehung und des Unterrichts, für Aeltern, Erzieher und Schulmänner. Nach *A. H. Niemeyer's* Grundsätzen bearbeitet von *F. Stiller*. 2 Bände. Meissen 1825 8. (1 Rthlr. 8 gr.).

Należeć może do wybornieyszych pism pedagogicznych, które tak pożytecznie są w Niemczech rozszerzone. Powiększa się zapewne i przez to wymienionego tu dzieła zaleta, że podług wzorowego planu, t. j. podług zasad *Niemeyera* osnowane i dokończone. B.

Medycyna.

1. Die Lehre von den Giften und den Vergiftungen. Nach den neuesten Entdeckungen und Beobachtungen bearbeitet von Dr. *H. Möller*. Quedlinb. 1825 8. (1 Rthlr. 5 gr.).

Xiążka przeznaczona do użytku nie tylko leka-

rzy, ale też artystów, rzemieślników i w ogólności dla wszystkich, którzy w swoich zatrudnieniach z rzeczami trującemi do czynienia mieć mogą. Z tego względu życzyćby należało, aby przez znającego język i rzecz samę na polski język była przełożoną.

Mamy także powod namienić tu i do powszechnego użytku dla wszystkich stanów zalecać *Tablice synoptyczne trucizn, z oznaczeniem chorob, jakie wzniecają, lekarstw przeciw nim naydzielnieyszych, i reagensow czyli środków do ich odkrycia*, ułożone przez Dra *Abichta* (trucizny mineralne, roślinne i zwierzęce), a wydane nakładem Fr. Moritza w Wilnie r. 1823. Wyrażamy zaś żądzę doczekania się w polskim języku *Toxikologii* Dra *Orfila*, o którey wiemy, że ją tenże P. *Abicht* przełożył i w wielu mieyscach do okoliczności i potrzeb naszego kraju przystosował. A. B.

2. Mehlis, Dr. E., Observationes anatomicae de distomate hepatico et lanceolato ad entozoorum humani corporis historiam naturalem illustrandam. Gottingae 1825 fol. maj. (1 Rthlr. 4 gr.).

3. *Val.* Nob. *ab Hildebrand* Institutiones practico-medicae. Edidit, redegit, ac propriis lectionibus adcommodavit filius *Fr.* Nob. *ab Hildebrand.* T. IV. Vindob. 1825 in 8vo maj.

(Ze skończonym tym dopiéro tomem 4tym całe dzieło na mieyscu kosztuje 28 zł. i 24 krayc. reńskie, czyli 11 tal. 8 gr. prusk.).

4. *Bernt*, J., Experimentorum docimasiam Pulmonum hydrostaticam illustrantium Centuria I. sect. 1, 2, 3, cum Tab. aen. in 4to maj. Vindob. 1825. (2 talary).

5. *Karl*, C. J., Anleitung, kranke Augen zu untersuchen, nebst Berücksichtigung ihrer consensuellen Verhältnisse. Wien 1825 gr. 8. 1824 (16 gr. sr.).

6. *Isfordink*, J. N., Allgemeine militärische Gesundheits-Polizey. 2 Bände. Wien 1825 gr. 8. (16 gr.).

7. *Weiss*, Dr. A. A., neues Regulativ zur Wendung (Geburtshülflich). Wien 1825 8. (9 groszy sr.).

8.) Dr. *Lutheritz* Hausapotheke, oder medicinisches Noth-und Hülfsbüchlein für Nichtärzte, zur Kentniss, Wahl und Anwendungsart der wichtigsten und durch sichere Erfahrung bey innerlichen und äusserlichen Krankheiten bewährt gefundenen Hausmittel. Nebst einem vollständigen alphabetischen Verzeichnisse aller darin vorkommenden Krankheiten und der dagegen anzuwendenden Heilmittel. Meissen 1825 8. (15 gr.).

9. Eiusd. *der Hausarzt bey den Nervenkrankheiten und Kopfleiden*. Eine Anleitung, wie jeder Art von Nervenschwäche, Hysterie, Nervengicht, Nervenauszehrung, Nervenschlag, Krämpfen, Veitstanz, Epilepsie, Ohnmacht, Schlagflüssen, Kopf-und Zahnschmerzen, Augenübeln, Blindheit, Taubheit u. s. w. zeitig genug zu begegnen sey und wie sie geheilt werden können. Nebst einem Anhange über die Anlage zu Gemüths-und Geisteskrankheiten. Meissen 1825 8. (10 gr.).

10. Eiusd. *die Hundswuth* oder *die Wasserscheu*, als Folge des tollen Hundsbisses und das sicherste Vorbaungsmittel dagegen. Meissen 1825 8. (5. gr.).

Matematyka, Fizyka, Chemia i Historya naturalna.

1. *Friedländer's*, J. A, die Rechenkunst in ihrer Vereinfachung, oder Anweisung, alle, selbst die schwierigsten, sogar oft 4, 5. und mehrere Aufgaben auf einmal, nach ein und desselben Regel, leicht und sicher auszurechnen. Mit einer Vorrede von Dr. *Meyer Hirsch*. Berlin (bey Herbig, 1¼ Rthlr.) 1825 8.

2. *Buchanan*, R., praktische Beyträge zur Mühlen und Maschinen-Baukunst, nach der 2ten T. *Tredgold* verbesserten Ausgabe. Aus dem Englischen von *M. H. Jacobi*. Mit 246, Abbild. auf 26. Kupfertafeln. Berlin (bey Herbig 3⅔ Rthlr.) 1825 gr. 8. (do Mechaniki i Hydrauliki).

3. *Jacobi*, C. G. J., Disquisitiones analyticae de fractionibus simplicibus. Berlin (bey Herbig ⅞ Rthlrr.) 1825 gr. 4.